

Regjeringens forslag til statsbudsjett 2026 - forskning

Vi viser til vår anmodning om å møte i komiteens budsjettthøring og vil med dette kommentere Regjeringens budsjettforslag ihht Prop. 1 S (2025-2026) bl.a. kap.5.2.5, Gul bok kapittel 1 og 4.6, samt Prop. 1 LS (2025-2026) kap.5501.

Samfunnssikkerhet, konkurransekraft og trygghet for velferden fordrer systematisk samarbeid om kunnskapsutvikling

Gul Bok tydeliggjør Norges utfordringer mht sikkerhet, konkurransekraft, arbeidskraft, og velferd. I sum gir det store omstillingsbehov. Vi trenger nye, effektive, grønne og rettferdige løsninger, og vi trenger dem raskt. Vi må bruke arbeidskraften der den trengs mest ved å ta i bruk ny teknologi og nye arbeidsmåter. Og vi må skape nye arbeidsplasser som gir trygget og velferd, også for kommende generasjoner.

Forskning er avgjørende for et konkurransedyktig, bærekraftig og trygt samfunn. Og behovet har aldri vært tydeligere enn nå. Derfor plasserer EU "research at the heart of our economy" og satser tungt for å styrke konkurranseevne og innovasjon. Våre naboland Sverige, Danmark og Finland øker sine forskningsinvesteringer kraftig for å omstille næringsliv og velferdssektor raskt nok. Det samme må Norge gjøre.

Det koster å investere i forskning, men det er dyrere å la være. I krevende budsjettprioriteringer er forskning og innovasjon et område vi ikke har råd til å kutte.

Budsjettforslaget inneholder flere satsninger på forskning innen nye teknologier, tungregning, forsvar og totalberedskap. De målrettede forskningssatsningene som lanseres i budsjettet er viktige skritt i riktig retning. Men det er langt fra tilstrekkelig. Vi savner en styrking av forskningssamarbeid som bygger konkurransekraft, innovasjon og bærekraft i næringslivet og i offentlig virksomhet, et kraftfullt forskningsløft.

Forslag til statsbudsjett innebærer en realøkning i investeringene i FoU på 1,8%, som er positivt, men ikke tilstrekkelig. Regjeringen opprettholder målet om at samla investeringer i forskning skal utgjøre 3% av BNP, slik også EU gjør, fordelt som 1% offentlig og 2% private investeringer. Budsjettforslaget innebærer 0,95% av BNP investeres i FoU, mens næringslivets investeringer i dag ligger på 0,89%. Skal regjeringen følge opp sitt eget mål om 1% av BNP, skal statens investeringer i FoU i 2026 økes fra 51.258 MNOK til 53.955 MNOK. Dvs en økning på 2.698 MNOK.

I tråd med Norges og resten av Europas mål, mener FFA at en må trappe opp samlet investering i forskning til 3% av BNP, og offentlig investering i forskning for grønn, digital og rettferdig omstilling og trygge samfunn, bør ligge på minimum 1,0 % av BNP. Det vil si en ytterligere økning på 2,7 mrd. kr i 2026.

Norsk næringsliv investerer lite i forskning, sammenlignet med næringslivet i våre naboland. En grunn til forskjellene er at våre naboland har flere store og forskningstunge bedrifter. Vi støtter derfor målet om at næringslivet skal øke sin FoU-aktivitet til 2% av BNP, men den faktiske andelen er i dag ca 0,9%. Den norske næringslivsstrukturen med mange SMB'er fordrer økt offentlig finansiering i en overgangsperiode for å styrke forskningssamarbeid mellom bedrifter og anvendte forskningsmiljø og utløse bedriftenes egne forskningsinvesteringer.

Evalueringer viser at bedrifter som samarbeider med forskningsmiljø har høyere verdiskaping i ettertid. Høy forskningsintensitet er fellesnevneren for selskapene som er de nye vekstmotorene globalt. Det potensialet må vi ta ut også i Norge.

Bevilgningene i Forskningsrådet til slikt forskningssamarbeid er redusert over tid. Reduksjonen svekker bedriftenes tilgang til uavhengig, anvendt forskning med god kvalitet. Den trenden mener vi må snus.

Internasjonalt samarbeid om forskning og teknologiutvikling er avgjørende for at Norge fortsatt skal være verdensledende på noen områder og greie de store samfunnsomstillingene. For å få fullt utbytte av den norske kontingenten til EU, må norske aktører delta aktivt. Pr april 2025 er "returen" av av de samlede bevilgningene fra EU, som utgjør 1,5 mrd euro og er vesentlig høyere enn målet 2,8%. Forskningsinstituttene konkurrerer godt og henter hjem store beløp. Den resultatbaserte ordningen Retur-EU er avgjørende for at norske forskningsinstitutter med 10% grunnbevilgning skal ha mulighet til å delta og samarbeide med norske bedrifter og offentlige virksomheter i EUs program. Én krone investert i Retur-EU gir to kroner direkte tilbake fra EU, og gir tilgang til forskning til verdi av ti kroner gjennom samarbeidsprosjektene. Det er derfor viktig at Retur-EU ordningen videreføres som foreslått, slik at forskningsinstituttene kan fortsette det internasjonale forskningssamarbeidet sammen med norske bedrifter og offentlige virksomheter.

Offentlige FoU-midler må brukes målrettet og effektivt, utløse næringslivets egen investering og gi spredningseffekt, slik at fellesskapet får mest mulig igjen for investeringene. SkatteFunn er det eneste rettighetsbaserte og det største virkemiddelet for næringsrettet forskning og utvikling. SkatteFunn er anslått til en provenyeffekt på 3,7 mrd kr i 2025 og 3,8 mrd i 2026. Evalueringer av SkatteFunn viser at ordningen er effektiv som lavterskelmulighet for unge bedrifter og for små og mellomstore bedrifter som ikke har erfaring med FoU. Dette var også målgruppen for SkatteFunn da ordningen ble etablert. For de største prosjektene og de største bedriftene har SkatteFunn imidlertid lav addisjonalitet. Evaluering viser at ordningen i økende grad gir tilskudd og skattelette til utviklingsarbeid (78%) og mindre til forskning. Arbeidet skjer i stor grad i en bedrift, resultatene låses inne i enkeltbedrift. En rapport fra 2023 peker på at SkatteFunn-ordningen er svært raus i forhold til skatteinsentivordninger i våre nordiske naboland. Vi mener ordningen bør vurderes med sikte på å øke forskningskvalitet og innovasjonshøyde og gjenbruke generiske forskningsresultater.

FFA vil framheve regjeringens satsing på å vri offentlige FoU-virkemidler mot mer grønn omstilling, arbeid og verdiskaping, trygghet og beredskap og europeisk samarbeid som svært viktige i statsbudsjettet. Vi er samtidig bekymret for at uten sterkere kunnskapsbygging og teknologiutvikling retta mot utfordringene, vil ikke vårt samfunn evne å gjøre de nødvendige omstillingene.

FFA er godt fornøyd med følgende forskningsprioriteringer i budsjettforslaget:

- FD og KD investerer 132 MNOK pr år gjennom Forskningsrådets konkurransearena på forskning for økt forsvarsevne, samfunnssikkerhet og beredskap og slik legger til rette for at sivile forskningsmiljø kan bidra til å redusere Norges sårbarhet og styrke samfunnssikkerheten
- Teknologiprofil i FoU-bevilgningene, bl.a. til kvanteteknologi og fremvoksende teknologier
- De næringsrettede virkemidlene innrettes i stor grad mot å bidra til nullutslipp og konkurransekraft
- Retur-EU videreføres slik at forskningsinstituttene har mulighet til å samarbeide i EUs forskningsprogram sammen med norske bedrifter og offentlige virksomheter og hente hjem forskningsmidler fra EU

Dersom Norge skal øke konkurransekraft, bærekraft og trygghet, må vi investere mer i målretta, anvendt forskning som tas i bruk. FFA har følgende konkrete forslag for 2026:

- Investert i anvendt forskning og teknologiutvikling for et tryggere, grønnere, mer rettferdig og omstillingsdyktig samfunn. Statens FoU-investeringer i budsjettet må styrkes slik:
 - Offentlig investering i forskning må økes til 1,0% av BNP. Sektorer som har stor del av statsbudsjettet og som investerer i langsiktig velferd og infrastruktur (ED, NFD, SD, AID, JD og KD) må øke FoU-investeringer ut over forventet prisvekst med samla 2,7 mrd kr, slik at 1,0% målet nås.
- Få mer igjen for fellesskapets investering i forskning
 - Sivile forskningsinstitutter kan bidra vesentlig til forsvar- og samfunnssikkerhet gjennom forskning med og for forsvarssektoren og god utnyttelse av de samlede forskningsressursene. En større andel av Forsvarsdepartementets forskningsmidler bør gjøres tilgjengelig for sivil-militært forskningssamarbeid.
 - Justeringer i SkatteFunn må utredes for å sikre at en får mest mulig igjen for statens investering i næringslivets forskning. Med begrensede midler til næringsretta forskning, må pengene brukes så målretta og effektivt som mulig. Mindre endringer kan utløse mer og bedre forskning som spres og gjenbrukes og som dermed gir økt norsk konkurransekraft. En videreutvikling av SkatteFunn-ordningen hvor det gis høyere skattefradrag i prosjekter der bedriftene samarbeider med forskningsmiljøer eller prosjekter med en høyere vitenskapelig risiko, et ekstra skattefradrag for miljøteknologiprojekter e.l., vil intensivere samarbeid, kvalitet og innovasjonshøyde.

Forskningsinstituttene Fellesarena organiserer 33 selvstendige non-profit forskningsinstitutter og -konsern som fyller kriteriene for grunnfinansiering fra sektordepartementene via Forskningsrådet. De utgjør til sammen 7200 årsverk og 12 mrd kr i årlig omsetning, hvorav 1,4 mrd kr fra utlandet. Samfunnsoppdraget krever at instituttene skal bidra med forskning av høy kvalitet og relevans til anvendelse i næringsliv, forvaltning og i samfunnet for øvrig. Norge har i sin instituttsektor et velfungerende apparat for anvendt, tverrfaglig og målrettet forskning og problemløsning som bidrar til konkurransekraft, innovasjonsevne og omstilling i næringsliv og offentlig sektor. Studier viser at forskningsinstituttene holder høy faglig kvalitet, har stor vitenskapelig publisering, høy siteringsfrekvens og henter hjem en stor andel av EU-midlene.

Forskningsinstituttene er sentrale forsknings- og innovasjonspartnere for bedriftene og offentlige virksomheter og fungerer som akseleratorer for innovasjon og omstilling i samfunnet. Instituttene bygger bro mellom grunnleggende forskning og private og offentlige virksomheters behov for ny kunnskap og nye løsninger.